

La pau perilla a Mali

ARXIU

El poble tuareg que habita el sud del Sàhara, entre Algèria, Níger i Mali, torna a estar en peu de guerra davant la indiferència de la comunitat internacional.

La feble democràcia malinesa viu una greu crisi política, a l'esquena del món, que ha anat agreujant-se progressivament durant tot aquest any. El punt candent de l'explosiva situació és el problema tuareg. La primavera del 1992 el país assolí dues fites molt importants. S'hi van fer, per primera vegada a la història unes eleccions democràtiques i es va signar l'anomenat "Pacte Nacional", un acord de pau amb els moviments tuaregs, que havia d'integrar-los en la vida social, política i administrativa del país, restituint-los els drets que aquests darrers trenta anys els havien estat negats.

Passat l'estiu del 94, el Govern encara no ha complert els compromisos signats al Pacte. Els tuaregs, indignats, han començat a dividir-se en múltiples faccions i han aparegut grups incontrolats que tornen a fer la guerra pel seu compte. L'exèrcit malinès, alguns sectors del qual mai no han vist amb bons ulls ni el pacte ni la democràcia, contraataca reprimint la població civil del nord. La premsa contribueix a augmentar la confusió i el sentiment antituareg entre les altres ètnies del país: bambara, sonrai i àrabs. Els sonrai ja han format unes milícies populars (Ganda Koy) que lluiten contra els tuaregs. La comunitat internacional s'inhibeix. El descontentament, la pobresa, l'odi i la desesperança fan la resta.

A l'interior del país la situació és extremadament confusa. El futur és molt fosc. Hi ha gent que ja parla de guerra civil. Sorgeixen massa condicions que la poden fer inevitable. De moment, no es veu cap intent d'aturar la perillosa escalada de violència, que aquest estiu ja ha provocat alguns centenars de morts.

Ahmed Baba Miske, antic ambaixador a les Nacions Unides i mitjancer en el conflicte tuareg, denunciava, en un article a *Le Monde* del 24 d'agost passat, la passivitat de la comunitat internacional en l'incompliment del

Un guerriller tuareg. Diversos grups incontrolats fan la guerra contra l'exèrcit malinès.

Pacte Nacional i la seva culpabilitat pel fet d'ignorar el perill que corre la pau en aquest país. Segons ell, si no es fa alguna cosa ràpidament, la situació serà irremediable: és possible una "ruandització" d'aquest conflicte sahel·là que seria fatal per a una mitja dotzena de països.

La rebel·lió del 1990. Per a comprendre l'estat actual del conflicte cal retrocedir uns anys. El 1989 el Govern de Mali, sota la dictadura de Moussa Traoré, promet als refugiats tuaregs malinesos d'Algèria i Líbia que, si tornen al país, rebran ajudes econòmiques de reinserció. Més de 300 famílies tuaregs són expulsades d'Algèria i internades en camps controlats per l'exèrcit al nord de Mali. Les promeses d'ajuda s'esvaeixen, els refugiats s'inquieten i són empresonats i torturats.

El 29 de juny de 1990, en resposta a la traïció, el Moviment Popular de l'Azawad (MPA) encapçala una important rebel·lió tuareg a Menaka: assalt de comissaries i presons, confiscació d'armes i vehicles... Després d'aquest atac se'n succeeixen alguns de més importants que donen la victòria als tuaregs. Molts soldats malinesos moren en els enfrontaments i l'exèrcit ha d'evacuar la regió d'Adrar des Iforas. Moltes casernes militars de la zona estan encara avui en poder dels tuaregs.

L'exasperació militar provocada pel fet de trobar-se davant un enemic impossible de capturar al desert, porta una repressió sagnant a tot el nord (Gao, Timbuktú, Kidal, Menaka). El terror i les matances a la població civil es multipliquen.

El combat dura fins al desembre del 1990. El Govern de Mali accepta la derrota: els rebels, inferiors en nombre, són superiors en el combat. El 6 de gener del 1991, sota la mediació d'Algèria, el MPA i el FIA (Front Islàmic àrab de l'Azawad) signen amb el Govern de Moussa Traoré un acord de pau a Tamanrasset. Els combatents del MPA repecten l'alto-el-foc. Però el Govern incompleix el pacte que incloïa la fi de les operacions militars al nord, la integració dels combatents tuaregs a l'exèrcit i una autonomia de gestió administrativa, econòmica i cultural de les tres regions del nord, entre més clàusules.

Enderrocament de la dictadura. El 26 de març 1991 un aixecament popular posa fi als trenta anys de dictadura de Traoré. El tinent coronel Amadou Toumani Touré, que presideix un govern de transició, es compromet de paraula a respectar els acords de Tamanrasset, però no fa res. Ben altrament, el 26 d'abril, elements de l'exèrcit organitzen a Gao una autèntica cacera de blancs (àrabs i tuaregs) que són perseguits, assassinats, les cases cremades... El nou Govern dona expli-

Història dels tuaregs

Els tuaregs són d'origen berber i es van instal·lar a les muntanyes i planes del sud del Sàhara abans del segle VII. Ben adaptats a la geografia hostil de la zona, eren el nexe d'unió entre el món islàmic àrab-berber de l'Àfrica del Nord i els grans regnats negres de Mali i Benín. Vivien del comerç de les caravanes transsaharianes i de la ramaderia nòmada.

No són ni una raça ni una nació. Són una societat en perpetu moviment, no centralitzada, però molt jerarquitzada, que practica el nomadisme. El component més important de la societat tuareg és la llengua, el tamaixec, símbol de la seva cultura, dels seus costums i de la seva espiritualitat.

El Sàhara va ser una de les darreres regions africanes a ser colonitzades. Els francesos hi van arribar cap al 1850 i van topiar amb greus dificultats per conquerir-la. Els tuaregs, guerrers valents i ben organitzats, experts en la lluita contra els àrabs del nord i els negres del sud, van oposar una dura resistència en un terreny hostil, el desert, que des d'aleshores i, fins avui, ha estat el seu millor aliat. Però l'exèrcit francès va saber aprofitar els antagonismes entre tribus i el 1917 conqueria definitivament la regió.

La colonització va desmuntar arbitràriament l'organització social, econòmica i política dels tuaregs. Ells, altrament, van iniciar un llarg període d'exili interior refusant-se a participar en el projecte colonitzador. Es neguen a enviar els nens a l'escola i rebutgen radicalment la modernització. Un desert encara sense fronteres els va permetre de sobreviure de la ramaderia, tot i que l'empobriment esdevenia progressiu.

A principi dels 60, la societat tuareg rep el cop fatal i definitiu. França s'oposa a la independència del seu territori i divideix el Sàhara entre els països veïns. Algèria, Níger, Mali, Mauritània... Els tuaregs queden empresonats per les noves fronteres, tribus i famílies queden dividides en països diferents, i sofreixen tots els inconvenients de les noves administracions: impostos, taxes comercials...

Mali accedeix a la independència cap al final del 1960. El primer de gener del 1961 l'exèrcit malinès, entrenat pels francesos als fronts de l'Indo-xina i Algèria, ocupa la zona nord del país, Adrar des Iforas i Arc del Níger (Gao, Timbuktú), com si entressin en un país enemic. La brutalitat i les matances d'aquell moment, que s'han perpetuat fins avui, marcaven l'inici d'una nova colonització d'efectes devastadors: repressió, execucions públiques, incineració de campaments, tortures, violacions... Els tuaregs, una minoria, pràcticament el 10% de la població de Mali, es defensen com poden. Molts fugen a l'exili. Els que es queden, malviuen en una zona totalment controlada pels militars i, per tant, tancada a tot intercanvi amb l'exterior. Els nens són escolaritzats obligatòriament; els prohibeixen de parlar tamaixec. Els tuaregs no són comptats com a ciutadans i els neguen els drets imprescindibles: desenvolupament, sanitat, educació, integració a la vida cívica...

Les grans sequeres del 1973-74 i del 1984-85 accentuen una situació ja prou dramàtica. La desertització s'accentua. Homes i animals moren a centenars. Les ajudes de la comunitat internacional són desviades pel govern local. Els tuaregs es refugien a milers a Algèria i Líbia.

Entre els joves de l'exili neix una consciència política i militar, un nou codi d'honor basat en el kalàixnikov i el Toyota. En aquest context es produeix la rebel·lió del 1990, encapçalada pel Moviment Popular de l'Azawad. Des d'aleshores els enfrontaments i intents de pacte han precipitat els esdeveniments fins a arribar a la situació actual de pre-guerra civil.

X. M.

Escena d'un campament tuareg. Sempre ha estat un poble nòmada.

cacions poc convincents.

Neix la dissidència tuareg: el Front Popular d'Alliberament de l'Azawad, que reprèn els atacs contra l'exèrcit, alguns elements del qual, partidaris de l'antic dictador, aprofiten la situació per incrementar el malestar i la confusió. L'exili, cap a Algèria, Níger i Mauritània, torna a ser l'única opció dels tuaregs. Més de 100.000 persones fugen del país.

El Pacte Nacional. El mes d'abril del 1992, el Govern i els moviments tuaregs signen el Pacte Nacional. Algèria i França hi fan de mitjanceres, però pels problemes entre aquests dos països, el representant francès, Edgar Pissani, ho fa a títol personal. El pacte, basat en els acords de Tamanrasset, no estableix gaires garanties de compliment internacional.

Aquest mateix mes hi ha les primeres eleccions democràtiques. Alpha Oumar Konaré és el nou president. Fins avui la situació al nord del país ha anat de mal a pitjor. El Pacte Nacional del 92 no s'aplica. Els conflictes del nord s'han agreujat i el futur és, més que mai, incert.

Xavier Montanyà

L'aigua sempre ha estat escassa al Sàhara. La desertització s'ha accentuat en els últims anys.

"Als organismes internacionals no els interessa el poble tuareg"

Aconseguir informació clara i fiable del moment present que viu el conflicte tuareg és molt difícil. Els tuaregs estan molt aïllats, la premsa pràcticament no en parla i les notícies que es difonen a Mali són molt confuses i tergiversades.

A París hem pogut parlar amb Hama Ag Sid'Ahmed, encarregat de les relacions exteriors del Moviment Popular de l'Azawad, i amb Odile Hardy, membre de Metges sense Fronteres, i presidenta d'Enfants de l'Adrar des Iforas. Hama Ag Sid'Ahmed és a França elaborant un projecte que presentarà al Govern de Mali per a la seva regió.

—*Què s'ha avançat des del Pacte del 1992?*

ODILE HARDY: No s'ha avançat gaire. Només hi va haver 640 combatents tuaregs que es van integrar a l'exèrcit malinès, però gairebé tots han desertat pels atacs de l'exèrcit i de les milícies Ganda Koy. Però en el Pacte hi havia més que la integració. Hi havia la creació d'una administració civil al nord del país, i no s'ha fet. Les poblacions no estan administrades, no s'han nomenat càrrecs públics. Continuen sense rebre de l'estat els serveis a

Hama Ag Sid'Ahmed, portaveu dels guerrillers tuaregs i Odile Hardy, de Metges sense Fronteres, parlen en aquesta entrevista dels greus moments que viu aquesta comunitat minoritària a l'interior de Mali.

què tenen dret, no hi ha escoles, ni dispensaris. Per al projecte de desenvolupament econòmic de la regió no s'ha vist ni un cèntim. Els diners que van servir per a fer tornar els refugiats han estat desviats, com sempre... És incompreensible que es facin promeses, se signin pactes i, després no es faci res.

—*Quina és l'actitud dels nous partits democràtics de Mali?*

ODILE HARDY: Han cregut que podrien aprofitar-se del Pacte. Particularment els militars que van ser enderrocats el 91, que només somnien a tornar al poder i que ho han aprofitat per fer créixer el descontentament entre la població, sobretot els sonrai i la població de l'Arc del Níger. L'exèrcit està darrere la formació de les milícies Ganda Koy, que ataquen els tuaregs. Com que no poden atrapar els tuaregs incontrolats, ataquen la població civil innocent: comerciants, dones i nens.

—*Quins són els objectius del MPA?*

HAMA AG SID'AHMED: L'objectiu inicial era de dir prou a la marginació, que se'ns tingués en compte en l'estructura de l'estat; volem gestionar els nostres propis afers en matèria